

Asociatia generala a cantaretilor din Romania si Revista "Cultura"

Dr.Vasile Grajdian (Sibiu)

Asociatia generala a cantaretilor din Romania si Revista "Cultura" reprezinta doua institutii care au marcat puternic si au determinat hotarator cadrul evolutiei cantarii din Biserica Ortodoxa Romana in prima jumatate a sec. al XX-lea.

1. Introducere. Imprejurările apariției Asociației cantaretilor și a Revistei "Cultura"

Cele doua institutii au aparut intr-un moment in care categoria socio-profesionala a *cantaretilor bisericesti* - a "dascalilor" sau a (proto-)psaltilor - ajunsese intr-o situatie deosebit de dificila, ca urmare a transformarilor din societatea si cultura romaneasca in a doua jumatate a sec. al XIX-lea.

Cantarea traditionala de strana din bisericile ortodoxe romanesti cedase mult din pozitia sa dominanta in favoarea tendintelor mai noi (corale, armonic-polifonice), de origine occidentala, mai ales dupa actiunile domnitorului Alexandru Ioan Cuza de introducere fortata a noului tip de cantare in bisericile finantate de stat.

Cuvintele lui Partenie Clinceni, episcopul Dunarii de jos, in sedinta Sfantului Sinod din 25 mai 1899 vorbesc limpede despre o reala decadere si despre un regres in practicarea si aprecierea *psaltichiei* (cantarea traditionala, de origine bizantina, din Biserica Ortodoxa): „Noi nu avem in bisericanici cantareti, nici diaconi, pentru case platesc foarte rau (...) Orientul si productiunile sale sunt in decadere. De aceea acum este secetamare pentru muzica cea veche si este belsug pentru cealaltasi degeaba este orice silinta noastra, caci orice vom face si orice vom drege, muzica cea nouava inlatura cu desavarsire pe cea veche (...)

Aceastasi situatie dificilarezultasi din faptul ca, dupaanul 1901, catedrele de muzicabisericneasca infiintate la Academia de Muzicasi Arta dramatica si la Conservatorul din Bucuresti au fost desfiintate, din lipsa de elevi

Totusi, chiar si in aceste conditii, partizanii credinciosi ai cantarii bisericesti traditionale au incercat sa readuca aceasta cantare la starea si demnitatea sa fireasca si, in acelasi timp, au incercat sa restabileasca si sa afirme din nou identitatea "cantaretimii" ortodoxe romane, "tagma" ai carei membri, la epoca de rascruce dintre secolele XIX si XX, erau „uitati si nebagati in seamade mai bine de 50 de ani, umiliti, injositi si nedreptatiti prin legea clerului din 1895“

Intre initiativele menite sa contribuie la indreptarea acestei stari de lucruri se numara si infiintarea de *asociatii locale ale cantaretilor*, asa cum au fost „Ioan Cucuzel“ din Craiova, „Psalmistul David“ din Barlad „Sfantul Martir Dimitrie“ din Galati, "Macarie" in Bucuresti etc. Ion Popescu-Pasarea, presedintele ultimei asociatii enumerate ("Macarie" din Bucuresti), convoacain anul 1911 pe toti cantaretii din tarala un *Congres general*, care s-a tinut la Bucuresti, in zilele de 17-18 octombrie, intr-o atmosferade mare entuziasm.

Pasul urmator l-a constituit infiintarea *Asociatiei generale a cantaretilor din Romania*, declansata la 18 decembrie 1914, prin unirea a douadintre societatile deja existente, „Macarie” si „Cucuzel” - aceasta din urma infiintata cu 25 de ani in urma de catre Pana Braneanu si avand ca presedinte pe Prof. Teodor I. Bratescu. Tot acest proces nu s-a desfasurat fara oarecare greutate, unii neacceptand aceasta unire - spre exemplu, Paun I. Belu a intemeiat un cerc de studii cu numele „Parintele Macarie”... Cu toate acestea, *Asociatia* nou infiintata, condusade Ion Popescu-Pasarea, va fi validata in timp prin convocarea mai multor *Congrese Generale* ale cantaretilor din Romania si prin rolul important jucat in trezirea constiintei de sine a cantaretimii, in intarirea unitatii acesteia in lupta pentru rezolvarea problemelor sale specifice.

In paralel cu aceste evenimente, prin grija aceluiasi Ion Popescu-Pasarea apare in anul 1911 primul numar din *Revista "Cultura"*, publicatie cu caracter de "port-drapel" al cantaretimii, ale carei apeluri inflacarate vor contribui intr-o masura importanta la succesul incercarilor (amintite mai inainte) de infiintare a *Asociatiei generale* si in ale carei pagini se vor regasi pentru mai mult de trei decenii (pana in anul 1945) toate preocuparile legate de viata si activitatea cantaretilor romani.

2. Activitatea desfasurata de Asociatia generala a cantaretilor din Romania

si Revista "Cultura"

Asociatia generala si *Revista "Cultura"*, ca institutii reprezentative ale cantaretilor bisericesti, au functionat intr-o stransa legatura una cu alta, astfel incat toate activitatile *Asociatiei* s-au oglindit fidel in *revista*, sau au fost pregatite si sustinute cu ajutorul acesteia din urma.

Cu o aparitie lunara, *Revista "Cultura"* a raspuns necesitatii unei *publicatii* care sasintetizeze si sapromoveze pozitia *Asociatiei*, sacontribuie la o comunicare eficientaa membrilor ei din toatataras i safie totdatao „fereastră” a ei *spre* si *dinspre* lume. In primul numar al *revistei* (ianuarie 1911) este enuntat cu claritate scopul ei intreit, care, cativa ani mai tarziu, va fi si cel al *Asociatiei Generale a Cantaretilor*: „a) cultivarea si uniformizarea cantarii bisericesti, b) tratarea si rezolvarea tuturor cestiunilor privitoare la starea socialas i profesionalaa cantaretilor si c) a servi ca organ de comunicare intre toti cantaretii si pentru accentuarea solidaritatii intru sustinerea intereselor si apararea nevoilor ce-i apasa”.

Astfel, si *Asociatia generala a cantaretilor*, urmand acest program, a activat constant in directia imbunatatirii situatiei materiale a cantaretilor bisericesti. Inca in anul 1914, in ziua de 19 februarie, Ion Popescu-Pasarea, impreunacu 20 de delegati ai cantaretilor, se prezentase la Ministerul Cultelor, la Ministerul Finantelor si la I.P.S.Mitropolit Konon, reusind saobtinao serie de drepturi pentru cantareti, mai ales pentru cei din mediul rural. Dar abia in anul 1922 Ion Popesu-Pasarea este ales in Parlament, ca senator de Ilfov (cu 30.701 voturi) si in 24 martie 1925 ridicain Senat problema situatiei cantaretilor bisericesti. Chiar si in conditiile acestea, numai in 1936 se reuseste sase obtinao asezare a salarizarii cantaretilor bisericesti in aceeasi linie cu slujbasii Statului si dreptul lor la pensie.

Cel mai important domeniu de preocupare al *Asociatiei* si al *Revistei "Cultura"* a ramas totusi cel legat de activitate profesionala propriu-zisa a cantaretilor. Deja, cu ocazia Congresului General al cantaretilor bisericesci din 1911, a avut loc la Ateneul Roman din Bucuresti si un concert sustinut de corala reunita a cantaretilor, care a provocat numeroase aprecieri favorabile. In timp, aceasta initiativa a fost continuata, extinzandu-se si in provincie. Acest fel de activitati privea oarecum rolul social, ca si de cel educativ-artistic, al cantaretilor bisericesci, care timp de secole au fost „artistii satelor” pentru nenumarate generatii.

O alta latura a activitatii privea mentinerea vie a amintirii inaintasilor muzicii psaltice romanesti, care a fost cultivata pe numeroase cai, organizandu-se, spre exemplu, comemorari ale lor, insotite de slujbe religioase (de Sfanta Treime sau in ianuarie, in prima dumnicadupaziua de pomenire a Sfantului Antonie cel Mare), dintre care unele au avut loc in Biserica Lucaci, alaturi de care se aflamormantul lui Anton Pann. La aceste adevarate sarbatori ale cantaretilor - la care participau un mare numar de cantareti bisericesci din Bucuresti si din alte orase ale tarii, seminaristi de la „Nifon” si „Central”, ca si persoane oficiale bisericesci - Ion Popescu-Pasarea tineva cuvantari in care releva insemnatatea contributiei marilor dascali de psaltichie romaneasca (Macarie, Anton Pann, Øtefanache Popescu) la ridicarea cantarii biericesci in Biserica Ortodoxa Romana, mai ales prin actiunea de „romanire” a cantarii.

Chiar inaugurarea la 5 martie 1928, sub obladiurea P.F.Patriarh Miron Cristea, a *Academiei de Muzica Bisericeasca*, nu poate fi despartita de emulatia din jurul *Asociatiei generale a cantaretilor*. Ca cea mai inalta institutie de invatamant muzical bisericesc, *Academia* reprezenta „laboratorul, arsenalul destinat sa topeasca materialul de muzica bisericeasca existent in toate colturile romanismului si sa-l toarne apoi in forme artistice, menite sa unifice inseparabil si etern sufletele romanilor de pretutindeni”

Alte preocupari ale cantaretilor in epoca, intr-un evantai foarte larg, rezultadintr-o enumerare fie si numai ilustrativa, fara pretentia de a fi completa (si inevitabil cu un caracter de „mozaic”), a catorva teme abordate in *Revista "Cultura"*: istoria muzicii, comemorarea lui Macarie si Anton Pann, monumentul lui Anton Pann, arta de a canta, reguli pentru citirea Apostolului si a Evangheliei, corurile, cantarea in comun, isonarii, hirotesia cantaretilor, problema paraclisierilor, spiritul profan in cantarea coralabisericeasca, combaterea scrierilor imorale, informatii asupra congreselor cantaretilor bisericesci, reorganizarea scolilor de cantareti bisericesci, concursuri de muzicabisericeasca pentru catedrele de la Seminarii, salariul cantaretilor bisericesci, Romania in razboi etc.

Cateva cuvinte despre numele publicatiei cantaretilor bisericesci, „*Cultura*”... Astazi ar parea poate ca depaseste cadrul si sfera de preocupari a unor „(bieti) cantareti bisericesci” - si poate asa si era... Dar cant a retinea, slujitoare si ea celei mai sublime activitati de pe pamant - propovaduirea Evangheliei Fiului lui Dumnezeu, Celui Inviat, in Biserica - trebuia sa-si faca lucrarea specifica in asa fel incat cantarea bisericeasca sa integreze si „sacreasca” cu o eficacitate mereu sporita in lume, in „cultura” acesteia - conform atat unor sensuri mai originare, etimologice, ale „culturii”, cat si celor mai moderne si contemporane ale acesteia; „(...) situatia actuala a muzicii bisericesci depinde de pregatirea slujitorilor ei. Prin cultura, in general, si prin cultura muzicala, in special, ne putem ridica la nivelul cerut de misiunea sublimaa slujirii cantarii bisericesci”.

Toate cele publicate in cuprinsul *Revistei „Cultura”* de-a lungul a trei decenii si jumate au adus substantiale servicii situarii cantarii bisericesci pe pozitii cat mai apropiate de oricare alta „cultura” considerata, la un moment dat, „majora”...

3. Ion Popescu-Pasarea si alte cateva personalitati importante

care au activat in cadrul Asociatiei generale a cantaretilor din Romania

si la Revista "Cultura". Concluzie

Cateva personalitati importante si-au pus indeosebi pecetea asupra activitatii *Asociatiei generale a cantaretilor si a Revistei "Cultura"*.

In primul rand trebuie amintit *Ion Popescu-Pasarea*, cel care a fost "inima" intregii actiuni de emancipare a cantarii si cantaretilor bisericesti, spiritul director al cantarii ortodoxe traditionale in prima jumatate a sec. XX. Nascut la 6 august 1871 in comuna Pasarea-Ilfov, ca fiu al preotului Zaharia Popescu si al preotesei Maria, *Ion Popescu-Pasarea* a studiat muzica bisericeasca la Seminarul „Nifon Mitropolitul” din Bucuresti, sub indrumarea venerabilului profesor si vestit protopsalt Øtefanache Popescu, iar dupa 1890, la Conservatorul din Bucuresti, a avut ca profesori (intre altii) pe Gheorghe Bratianu si pe Eduard Wachmann. A urmat si cursurile Facultatii de Drept si Litere, obtinand titlul de Licentiat in Drept si Litere. In continuare viata sa a fost strans impletita cu cea a cantarii bisericesti. A fost cantaret la bisericile Sfantul Dumitru, Sfantul Spiridon-Nou, Sfantul Gheorghe-Vechi si Kalinderu, din Bucuresti. La aceastadin urma, unde a fost numit in anul 1898 pe postul de cantaret prim si dirijor, functionand panain anul 1923, activitatea sa de cantaret s-a imbinat cu cea de dirijor; „avea o voce frumoasa si cultivata si facea dovada unui desavarsit conservatorist”. In paralel, incepand cu anul 1893 cand si-a inceput activitatea didactica si panain anul 1936, cand a fost pensionat, a activat timp de 44 de ani la *Seminarul „Nifon”* si 37 de ani la *Seminarul „Central”* din Bucuresti.

De asemenea, a mai functionat, timp de sapte ani, intre 1905-1912, ca profesor de muzicabisericasca, la *Conservatorul de Muzica* din Bucuresti si la noua infiintata - la sugestia si insistentele sale - *Academie de Muzica Religioasa* (intre 1928-1930 si 1932-1941).

Am amintit contributia sa la infiintarea *Asociatiei Generale a cantaretilor si a Revistei "Cultura"*, pe care le-a condus panaspre sfarsitul vietii sale.

O latura importanta a activitatii sale a constituit-o *creatia muzicala si munca de editor* a numeroase culegeri si volume de cantari bisericesti. „Ziua Invierii”, *Taina crestinatatiei*, axioane, heruvice, stihiri, catavasii si multe alte cantari ale sale au ramas in repertoriul de strana, cantandu-se si astazi. Alaturi de compozitiile inaintasilor sai - Ieromonahul Macarie, Anton Pann, Dimitrie Suceveanu, Øtefanache Popescu s.a. - ele se afla in cuprinsul multor carti de cantari necesare cultului ortodox, ale caror numeroase editii au fost publicate de Ion Popescu Pasarea cu regularitate impresionanta si acoperind practic orice nevoie repertoriala a cantarii bisericesti.

Multi dintre elevii si urmasii sai, care i-au fost colaboratori si in activitatea desfasurata in cadrul *Asociatiei cantaretilor si a Revistei "Cultura"*, i-au continuat si dupa moarte (survenita in anul 1943) multilateral sa activitate: Anton Uncu i-a succedat la catedra de muzicabisericasca la Seminarul „Nifon”, Grigore Costea la „Central”, Marin Predescu la conducerea *Asociatiei cantaretilor si a Revistei*; mai pot fi mentionati protosinghelul Victor Ojog, profesorii Chiril Popescu, Ioan Cristescu si multi altii.

Alti colaboratori, ale caror nume le regasim in activitatile *Asociatiei cantaretilor si ale Revistei "Cultura"*, sunt cele ale lui Ioan Chirescu, George Breazu, G. Galinescu, Øtefan

Berechet, Øefan Felea, G.Tarabuta, V.Dumitrescu, Ioan N.Dobre, T.M. Popescu, Mihail D.Radulescu, M.Bulacu, ca si a multor altora.

Cele cateva date privind activitatea lui Ion Popescu-Pasarea si a colaboratorilor sai prea putin pot sugera amploarea influentei pe care au exercitat-o, cat si emulatia pe care au determinat-o de-a lungul a aproximativ jumatate de secol, in randurile cantaretilor si a acelora carora soarta cantarii bisericesti traditionale nu le era indiferenta.

*

La mai bine de o jumatate de secol de la incetarea existentei lor, imediat dupa cel de-al II-lea Razboi Mondial, in conditiile interzicerii majoritatii (de fapt a tuturor) asociatiilor si publicatiilor care nu corespundeau ideologiei comuniste, cele doua institutii pe care le-am prezentat pe scurt, *Asociata generala a cantaretilor din Romania* si *Revista "Cultura"* isi pastreaza intreaga puterea lor de model, de exemplu de urmat, asteptand inca un nou moment al renasterii, al invierii lor la o noua si fructuoasa viata.